

OPIS

U kasnom srednjemu vijeku Istra je teritorijalno bila podijeljena na nekoliko dijelova. Većinu njezina gospodarstva činila je zemljoradnja, ali se razvijalo i stočarstvo. Stanovnici su znali koju zemlju posjeduju, a koja ima druge vlasnike. Za korištenje zemlje bez dozvole njena vlasnika bile su propisane kazne. Dio podataka o vlasništvu bio je zapisan, a dio se prenosio usmeno. Kako bi se podatci bili poznati svima i kako ih se ne bi zaboravljalo, bilo ih je potrebno cjelovito zapisati u više primjeraka.

Ophodnja je postupak koji je u to doba poduziman da se utvrde i zapišu međe i granice. U ophodnji je skupina ljudi trebala proći sve međe na nekom području. Skupinu su činili predstavnici svih posjeda oko međa obuhvaćenih ophodnjom.

Preduvjeti su za ophodnju dovoljna suradnja između posjeda i dovoljno razvijeno gospodarstvo. Zapis o međama trebali su prihvatiti svi vlasnici i prema njemu se ravnati u daljnjim gospodarskim djelatnostima. Dakle, aktivnost stanovništva dovodi do zapisa. A zapis zatim dugoročno utječe na aktivnost stanovništva.

Dokument koji popisuje međe i prava korištenja zemlje u Istri u kasnom srednjemu vijeku jest *Istarski razvod*. Tako je nazvan jer se smatralo da je nastao kao rezultat ophodnje koja je skupinu ljudi vodila po cjelokupnoj međi, tj. liniji razgraničenja, rastavljanja, ili razvođenja. Dio dokumenta koji je vezan uz ispašu životinja znatno je opširniji od dijela koji se odnosi na zemljoradnju. Prema dokumentu ophodnja je trajala 21 dan. Ljudi u ophodnji pješice su prošli gotovo sve međe. Pri utvrđivanju međa ljudi u ophodnji tražili su oznake kao što su postavljeni drveni križevi i postavljeno kamenje. Dodatno, koristili su podatke iz ranijih dokumenata i razgovor s lokalnim stanovništvom.

PITANJA

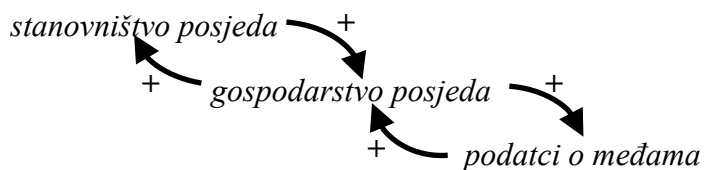
Prethodnim tekstom opisan je jedan sustav.

Odgovorite na postavljena pitanja koristeći se podacima iz teksta.

1. Zašto vlasnici posjeda jednostavno nisu prepisali ranije dokumente nego su poduzeli ophodnju? (1 bod)
 - a) Ti dokumenti nisu bili cjeloviti.
 - b) Vlasnici nisu dokumente smatrali istinitima.
 - c) Vlasnici nisu znali ni čitati ni pisati.
2. Kojom djelatnosti su se ljudi većinom bavili u Istri u navedeno doba? (1 bod)
 - a) stočarstvom.
 - b) zemljoradnjom.
 - c) trgovinom.
3. Kolika je približna duljina prijeđenih međa prema podacima o ophodnji? (1 bod)
 - a) 15 km.
 - b) 150 km.
 - c) 1500 km.
4. Zašto je u *Istarskom razvodu* više teksta vezano uz stočarstvo nego uz zemljoradnju? (1 bod)
 - a) Stočarstvo je uzrokovalo većinu sporova.
 - b) Stočarstvom se bavilo više stanovništva.
 - c) Skupina ljudi u ophodnji se bavila stočarstvom.
5. Definirajte stanovništvo posjeda. Navedite moguće promjene stanovništva posjeda i kako ih uočiti. (2 boda)
6. Definirajte gospodarstvo posjeda. Navedite moguće promjene gospodarstva posjeda i kako ih mjeriti. (2 boda)
7. Kakve su relacije između stanovništva posjeda i gospodarstva posjeda? (1 bod)
 - a) Dvije oslabljujuće relacije.
 - b) Jedna oslabljujuća i jedna pojačavajuća relacija.
 - c) Dvije pojačavajuće relacije.
8. Definirajte podatke o međama. (3 boda)
9. Koje se četiri vrste podataka o međama navode u tekstu? (4 boda)
10. Neka sustav čine stanovništva posjedā, gospodarstva posjedā i podatci o međama. Skicirajte pripadni dijagram uzroka i posljedica. (8 bodova)
11. Postoji li povratna vezu između podataka o međama, stanovništva jednog posjeda i gospodarstva tog istog posjeda. (2 boda)
12. Kako se mijenjaju elementi sustava kad se podatci o međama zapišu? (2 boda)
13. Zašto ophodnja nije element sustava? (2 boda)

RJEŠENJA

1. Zašto vlasnici posjeda jednostavno nisu prepisali ranije dokumente nego su poduzeli ophodnju? (1 bod)
a) Ti dokumenti nisu bili cjeloviti.
2. Kojom djelatnosti su se ljudi većinom bavili u Istri u navedeno doba? (1 bod)
b) zemljoradnjom.
3. Kolika je približna duljina prijeđenih međa prema podacima o ophodnji? (1 bod)
b) 150 km.
4. Zašto je u *Istarskom razvodu* više teksta vezano uz stočarstvo nego uz zemljoradnju? (1 bod)
a) Stočarstvo je uzrokovalo većinu sporova.
5. Definirajte stanovništvo posjeda. Navedite moguće promjene stanovništva posjeda i kako ih uočiti. (2 boda)
Stanovništvo posjeda su ljudi koji žive na posjedu u promatranom razdoblju. Njegova mjera je broj ljudi. Moguće promjene su povećanje (zbog doseljavanja i povećanog prirasta) i smanjenje (zbog iseljavanja i povećane smrtnosti).
6. Definirajte gospodarstvo posjeda. Navedite moguće promjene gospodarstva posjeda i kako ih mjeriti. (2 boda)
Gospodarstvo posjeda je skup djelatnosti koje ljudi obavljaju na tom posjedu. Ti ljudi mogu, ali ne moraju biti dio stanovništva posjeda. Njegova mjera je količina krajnjih gospodarskih proizvoda: količina pšenice, povrća, vinove loze, procijenjeni broj obrtničkih proizvoda, ...
7. Kakve su relacije između stanovništva posjeda i gospodarstva posjeda? (1 bod)
c) Dvije pojačavajuće relacije.
8. Definirajte podatke o međama. (3 boda)
Podatci o međama su činjenice pomoću kojih ljudi znaju koji dio zemlje smiju koristiti za svoje potrebe. Mjera podataka o međama, bitna za opisani sustav, je udio ljudi koji zna podatke o međama. U nekim slučajevima mjera podataka o međama može biti dužina dokumentiranih međa.
9. Koje se četiri vrste podataka o međama navode u tekstu? (4 boda)
Postavljeni drveni križevi, postavljeno kamenje, dokument i razgovor.
10. Neka sustav čine stanovništva posjedā, gospodarstva posjedā i podatci o međama. Skicirajte pripadni dijagram uzroka i posljedica. (8 bodova)

Ako su na dijagramu točno 3 elementa (navedena u zadatku) daju se 3 boda. Ako je ukupni broj elemenata 2 ili 4 daju se 2 boda, a za 1 ili 5 elemenata daje se 1 bod. Za više od 5 elemenata nema bodova za elemente.

Ako su prikazane sve 4 relacije daju se 3 boda. Ako su prikazane 3 relacije – 2 boda, a ako su 2 relacije – 1 bod. Ako je preko 50 % točnih karaktera relacije daje se 2 boda. Ako ima točnih karaktera relacija, ali manje od 50 %, daje se 1 bod.

11. Postoji li povratna vezu između podataka o međama, stanovništva jednog posjeda i gospodarstva tog istog posjeda. (2 boda)

Povećanje stanovništva posjeda uzrokuje povećanje gospodarstva posjeda. Povećano gospodarstvo posjeda zahtijeva smanjenje eventualnih sukoba oko međa (jer sukobi dovode do štete za gospodarstvo posjeda u vidu uništenja uroda, krađe stoke, sukoba ljudi i dr.). Više je načina kojima se kratkoročno smanjuju sukobi. Ali dugoročno sukobi se smanjuju i rješavaju preventivno tako da se svi pridržavaju zapisa o međama, dakle i da ih svi znaju. Prema uvedenoj mjeri, to je povećanje podataka o međama. Povećanje podataka o međama omogućuje povećanje intenziteta gospodarstva što omogućuje povećanje broja stanovnika. Dakle, postoji navedena povratna veza.

12. Kako se mijenjaju elementi sustava kad se podatci o međama zapišu? (2 boda)

Manje je sukoba oko granice pa kratkoročno raste intenzitet gospodarstva. Dugoročno se povećava broj ljudi koji žive od gospodarskih djelatnosti a smanjuje broj ljudi čija je djelatnost vezana uz zaštitu posjeda.

13. Zašto ophodnja nije element sustava? (2 boda)

Ophodnja je jedan od načina pomoću kojih se mijenja vrsta podataka o međama. To je realizacija pojačavajuće relacije između gospodarstva posjedā i podataka o međama.

ISTARSKI RAZVOD

Ovaj dokument o utvrđivanju granica između posjeda akvilejskoga patrijarha, Venecije, pazinskoga kneza i istarske vlastele ...

Istarski je razvod pravni spomenik kojim se uređuju granice ... između feudalnih gospodara s jedne i seoskih općina ... s druge strane.

Istarski razvod nastao je kao skup dokumenata u razdoblju od 1275. do 1395. na temelju još starijih isprava.

Naš se jezik naziva njegovim narodnim hrvatskim imenom. Dragocjen je jezični, književni, društveni i politički dokument istarskoga srednjovjekovlja.

Ovaj tekst o Istarskom razvodu preuzet je s mrežne stranice Nacionalne i sveučilišne knjižnice o digitaliziranoj baštini, <http://db.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=900>.